

Dokument č. 16

List arcibiskupa K. Kmeťku z 23. júla 1945 o školskej problematike.

Biskupský úrad v Nitre

Číslo: 778/1945 V Nitre, dňa 23. júla 1945

V súvis s petičnou akciou slovenskej katolíckej verejnosti, aby nariadenie SNR zo dňa 13. mája 1945 Zb. n. SNR o poštátnení školstva na Slovensku nebolo uvedené do života, objavili sa v dennej tlači viaceré články, ktoré podstatu a cieľ tejto akcie nesprávne vystihujú, odvodzujú z nej mylné uzávery, podávajú širokej verejnosti jednostranné informácie a stavajú slovenské katolícke duchovenstvo, najmä najvyšších cirkevných predstaviteľov do nesprávneho svetla. Som plne presvedčený, že zodpovedným vládnym činiteľom ide o pokojné nažívanie všetkých občanov našej vlasti a to najmä teraz, keď treba sústrediť všetky sily na výstavbu ťažko postihnutej krajiny, k čomu katolícke duchovenstvo a veriaci s úprimnou ochotou chcú poskytnúť a vydať všetku svoju príčinnivosť, preto cieľom zamedzenia akýchkoľvek neblahých nedorozumení a v záujme objektívneho informovania, podľa starej zásady "audiatur et altera pars" úctivo prosím v mene biskupského zboru Slovenska uviesť tieto vysvetlenia:

1 Keď dňa 6. septembra 1944 vydala SNR v Banskej Bystrici nariadenie č. 5/1944 Zb. n. SNR, vtedy banskobystrický Ordinarius pozdvihol svoj varovný hlas proti tomuto nariadeniu tak, ako by to bol učinil každý katolícky biskup na jeho mieste, lebo štátny školský monopol protiví sa ústavným zásadám katolíckej Cirkvi.

Zástupcovia Predsedníctva SNR vtedy osobne prehlásili banskobystrickému Ordinariusovi, že školskú reformu v budúcom štáte budú prevádzať v dohode so zodpovednými zástupcami Cirkvi.

2 Napriek tomuto uisteniu NR dňa 16. mája t. r. znovu vydala nariadenie č. 34/1945 Zb. n. SNR „o poštátnení školstva na Slovensku“ a dňa 26. mája t. r. už aj nariadenie č. 47/1945 Sb. n. SNR „o poštátnení majetku pri školách“ bez akéhokoľvek rokovania so zástupcami katolíckej Cirkvi. V mene biskupského zboru Slovenska podal som na Predsedníctvo SNR prosbopis, aby toto odhliadlo od prevádzania tohto nariadenia. Predsedníctvo SNR neuznalo za vhodné po dobu niekoľkých týždňov dať odpoveď na viaceré závažné dôvody, ktorými sa motivuje táto žiadosť. No tým viac píše sa o veciach v novinách, pričom pripisuje sa celej akcii, „že mala sa stať východiskom pre ďalekosiahle plány a akcie politického rázu“; ďalej robia sa prehliadky po biskupských a farských úradoch, habú sa spisy a písacie stroje, čím vytvára sa nepriaznivé, škodlivé a zo strany Cirkvi nikým nežiaduce ovzdušie nedôvery.

3 Opätovne prehlasujem, že petičná akcia biskupského zboru Slovenska a katolíckych veriacich nemala a nemá žiaden politický, protištátny alebo rozvratný cieľ. Ohotne dávam súhlas k tomu, aby sa uvrejnulo v celom rozsahu memorandum biskupského zboru o školskej

---

³ Dokument je publikovaný aj v práci Vnuk, F.: Dokumenty o postavení katolíckej cirkvi na Slovensku v rokoch 1945 – 1948. Martin 1998, s. 7 – 10.

otázke tým cieľom, aby široká verejnosť posúdila, či ono obsahuje čo len jednu vetu tohoto rázu.

4 Opätovne zdôrazňujem, že katolícki biskupi Slovenska, ak len nechceli sa hrubo spreneveriť svojmu poslaniu a svojej povinnosti, ďalej temer dvetisícročnému úsiliu a právu Cirkvi, zrejmým zásadám cirkevného zákonníka, ústavy to katolíckej Cirkvi /can. 1372 a nasl.(edujúce)/, jasným prejavom najvyššej hlavy Cirkvi - azda stačí pripomenúť okružný list bl.(ahoslaveného) p.(ána) pápeža Pia XI. zo dňa 31. dec.(embra) 1929 o kresťanskej výchove mládeže - museli sa ozvať proti tomuto jednostrannému riešeniu školskej otázky, lebo mlčať, bolo by znamenalo súhlasiť a brať pred Bohom a dejinami strašnú zodpovednosť. A práve vzhľadom na terajšie vážne okolnosti, kedy doba vyžaduje zvýšeného súladu a pokojného nažívania, volili si spôsob najmiernejší - použili najelementárnejšieho práva každého človeka, práve petičného a prosebného. Prosiť a úctivo žiadať, nikde nikdy neznamenalo konať činnosť rozvratnú alebo protištátnu, veď také právo i každý žobrák má, a aj na najvyššieho Pána neba i zeme prednášame denne prosbu: Otče náš,... chlieb náš každodenný daj nám dnes.

5 Vyplýva zo základného poslania Cirkvi, že vždy a všade bude sa domáhať každým zákonným spôsobom náboženskej školy. Toto nie je ani teraz „krok neaktuálny, neprezieravý, nepredvídavý“, lebo cirkevné školy, i vysoké, jestvujú v Belgicku, Holandsku, v štátoch Ameriky, v Číne, v Indii atď. Medzi prvými správami, ktoré po slávnom oslobodení Lublina ČA(Červenou armádou) prišli do svetovej verejnosti, bola aj tá, že tamojšia katolícka univerzita znovu začala svoju činnosť. A pokrokové Francúzsko po smutných skúsenostiach s tzv. neutrálnou laickou školou vrátilo sa ku škole náboženskej, má prekvitajúce katolícke školy, gymnázia a univerzity. A istotne, nikde náboženská škola nie je proti jednote národa, je aspoň tak vlastenecká a národná, i dokonalá ako škola štátna.

6 V súvisi s terajšou situáciou na Slovensku i najvyššie cirkevné kruhy dostávajú od svojich veriacich, zväčša laikov, rôzne podnety, námety, návrhy. Zostáva na starosti týchto zodpovedných kruhov, aby posúdili vhodnosť a časovosť týchto mnohých námietok. Prehlasujem, že v žiadnom úradnom liste nenachádzajú sa state, ktoré cituje vyhlásenie NF zo dňa 16. júla t. r. uverejnené v dennej tlači. Keď sa aj medzi spismi, zhabanými na biskupskom úrade nachádza cudzí návrh, ktorý obsahuje state citované vo vyhlásení NF, to ešte neznamená, že s nimi sa cirkevná vrchnosť stotožnila. Ba práve cirkevné kruhy si tento prípis neosvojili, podrobili ho ostrej a rozhodne odmietavej kritike. Či z toho, keď sa tento prípis nájde na stole daktorého vládneho činiteľa, už nasleduje, že si ho osvojil? Zrejmým dôkazom odmietnutia tohto citovaného návrhu je ten fakt, že biskupský zbor pripravil iný pastiersky list, ktorý je i podľa úsudku k vláde blízko stojacich osôb veľmi mierny. Prehlásenie NF takto dáva do úst cirk.(evných) hodnostárov slová, ktoré títo nikdy nepovedali a tým stavia ich do veľmi nepriaznivého svetla. Spravodlivosť vyžaduje, aby táto krivda bola odčinená.

Ďalej cirkevné kruhy nikdy nedali podnet a pokyn na organizovanie politickej strany, tobôž na znovuutvorenie Hlinkovej slov.(enskej) ľudovej strany, preto každé obvinenie v tomto smere je nespravodlivé.

Neviem, od koho pochádza tá, v prehlásení NF citovaná poznámka: „Omnimodo a laborandum est, ut concedatur tertia politica facta,“ /všemožne treba sa pričiniť, aby bola povolená tretia politická strana/. V súvisi s týmto pripomínam, že o potrebe tejto strany verejne učinili prehlásenia poprední slovenskí štátnici, ktorí stoja na čele SNR a podobné prejavy odzneli ešte z vyšších miest ČSR. Nemiešam sa do vecí politických, myslím však, že byť takej mienky, ako najvyšší predstavitelia nášho verejného života, nemôže byť politický krimen.

7 Kedykoľvek šlo o narušovanie zásadných prirodzenoprávných a božských princípov, zodpovedné cirkevné kruhy sa postavili na obranu a ochranu postihnutých, či šlo o katolíkov

alebo inovercov. Tak za bývalej Slovenskej republiky - i napriek zákazu štátnych orgánov - vydali dňa 8. marca 1943 spoločný pastiersky list o otázke židovstva, v ktorom zdôraznili: „Vedomí svojej zodpovednosti pred Bohom a svoje povinnosti chrániť prirodzené zjavené normy Božie, musíme pozdvihnúť svoj rozhodný a varovný hlas proti opatreniam, ktorými sa masovo, bez náležitého zistenia viny každého jednotlivca, postihujú naši spoluveriaci a iní naši spoluobčania na ich osobnej a majetkovej slobode“. Ďalej: „Chrániť navonok tieto prirodzenoprávne normy má za povinnosť i štátna moc, a i ona má sa podľa nich spravovať“. „Lebo nikto nesmie byť trestaný pre chovanie, ktoré neporušilo právoplatnú trestnú normu a ktorého trestnosť nebola už vopred zákonom alebo zákonitou normou určená“. Tento náš spoločný pastiersky list stretol sa vtedy s vrelou sympatiou čl.(československej) vlády v Londýne i celého civilizovaného sveta. A keď štátna politická moc za minulého režimu pre politické presvedčenie zaisťovala, zatvárala a týrala našich spoluobčanov, niekoľkokrát osobne i písomne zakročili biskupi i duchovní v záujme týchto kruto postihnutých, bez ohľadu na ich náboženské vyznanie. Nuž i tuňá platí zásada: Quod uni uistum, alteri aequum.

Pri osobnej návšteve na Predsedníctve SNR v Bratislave zástupcovia Cirkvi katolíckej na Slovensku vyjadrili v mene svojom, katolíckeho duchovenstva a veriacich úprimnú radosť nad obnovením demokratickej ČSR, ponúkli všetky svoje sily pre úprimnú spoluprácu pri usporiadaní našej drahej vlasti. Ďaleko je od nás myšlienka, aby sa najmä teraz, keď znovuvýstavba štátu potrebuje každý výkon, vyvolával dajaký kultúrny boj, lebo však tento priniesol by len škody pre náš národ. Teraz znova opakujem, že chceme sa zo všetkých síl zúčastniť tejto spolupráce a v tomto zmysle dali všetci biskupi Slovenska aj pokyny pre svojich podriadených duchovných. No, táto spolupráca musí byť aj zo strany vedenia štátu lojálna a musí ozajstne, skutkami rešpektovať slobodu Cirkvi a jej práva. Bude patriť k faktom dejinného významu, keď sa táto úprimná obojstranná spolupráca Cirkvi a štátu teraz, na veľkom prelome dejín, u nás lojálne uskutoční.

S výrazom úcty

Dr. Karol Kmeťko v. r.

arcibiskup

predseda bisk.(upských) konferencií.

Archív Kancelárie prezidenta Českej republiky, sign. D 14078/47/C.

Dokument č. 17

Obežník ústredného sekretariátu DS č. 3 z roku 1945 o organizovaní Jednotného zväzu slovenských roľníkov.

Číslo: 22/1945/dôv. V Bratislave 2. augusta 1945.

Vec: Utvorenie miestnych skupín

Jednotného zväzu slovenských

roľníkov

Neposielat' poštou!

Prísne dôverné!